

Profesor Stefan Pytlas poświęcił swoją wypowiedź pracy Barbary Wachowskiej w Łódzkim Oddziale PTH, podkreślając szczególnie zaangażowanie w rozwój Oddziału, redagowanie i wydawanie „Rocznika Łódzkiego” oraz sprawną współpracę w Zarządzie filii.

Profesor Waldemar Ceran ukazał osobę prof. Wachowskiej jako wicedyrektora do spraw studenckich IH, wskazując na życzliwość Jubilatki wobec współpracowników i studentów.

Profesor Ryszard Szwed zwrócił uwagę na organizacyjne aspekty pracy prof. Barbary Wachowskiej, dziękując jednocześnie za pomoc przy tworzeniu lokalnych ośrodków badawczych oraz wspieranie ich działalności.

Profesor Barbara Wachowska, dziękując obecnym za przybycie, podzieliła się z zebranymi wspomnieniami z lat młodości i początków kariery naukowej. Wróciła pamięcią do ważnego etapu własnego życia, jakim była II wojna światowa, której wydarzenia wywarły ogromny wpływ na dalsze wybory ideologiczne i światopogląd, któremu Pani Profesor pozostała wierna do dziś.

We wszystkich wypowiedziach przebiła sympatia i szacunek, jakim obdarzają Profesor B. Wachowską współpracownicy i uczniowie. Mówcy podkreślali wysoki poziom prac badawczych i dydaktycznych, rozległy warsztat naukowy, wszechstronną aktywność Jubilatki oraz życzliwość, jaką obdarzała nie tylko kolegów ale również studentów. Życzono Pani Profesor kolejnych sukcesów oraz proszono o dalsze wspieranie działań naukowych środowiska historycznego.

ILONA FLORCZAK
Uniwersytet Łódzki

Dokonania łódzkiego środowiska historycznego w XX wieku – konferencja naukowa

W dniu 24 października 2002 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się konferencja naukowa *Dokonania łódzkiego środowiska historycznego w XX wieku*. Konferencję zorganizowały IH UŁ oraz obchodzący 75-lecie swojej działalności Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Historycznego. Obrady prowadzili kolejno

prof. nadzw. dr hab. Waldemar Ceran – dyrektor IH UŁ – oraz prof. nadzw. dr hab. Stefan Pytlas – dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ a zarazem prezes Oddziału Łódzkiego PTH.

Otwierając konferencję prof. W. Ceran podkreślił, że powinna ona ukazać zarówno osiągnięcia oraz sukcesy, jak i słabości łódzkiego środowiska historycznego.

W trakcie konferencji wygłoszono sześć referatów.

Referat pt. *Kształtowanie się łódzkiego środowiska historycznego. Od Polskiego Towarzystwa Historycznego do powstania Instytutu Historii UŁ* przygotowany został przez dr hab. Marię Nartowicz-Kot (Katedra Historii Polski Najnowszej) i prof. nadzw. dr hab. Stefana Pytlasa (Katedra Historii Społeczno-Gospodarczej). Autorzy wystąpienia zwrócili uwagę na znaczenie, jakie miał dla łódzkiego środowiska historyków brak wyższej uczelni akademickiej do 1945 r. Scharakteryzowali także rolę historyków w działalności łódzkiego oddziału Wolnej Wszechnicy Polskiej, założonego w 1928 r. Najobszerniej omówiono działalność Oddziału Łódzkiego PTH od założenia w 1927 r. do powstania Instytutu Historycznego UŁ w 1948 r. Przedstawiono sylwetkę Zygmunta Lorentza, nauczyciela historii w Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Łodzi, głównego organizatora i pierwszego prezesa oddziału. Jak podkreślili autorzy, Oddział Łódzki PTH, chociaż nie działał w mieście uniwersyteckim, był organizacją prężną, dynamicznie rozwijającą się. W 1927 r. liczył około 20 członków, w 1938 r. już 126. Był jednym z trzech oddziałów lokalnych PTH dysponujących własnym pismem naukowym („Rocznik Łódzki”). Autorzy referatu wskazali, że przed powołaniem Uniwersytetu Łódzkiego PTH w Łodzi było przede wszystkim organizacją nauczycieli, stąd szczególne znaczenie przywiązywano tu do spraw dydaktyki, wyprzedzając w tym zakresie niekiedy centralne władze organizacji. Sytuacja ta uległa zmianie po II wojnie światowej – Oddział Łódzki PTH stał się głównie organizacją naukowców, ściśle związaną ze środowiskiem uniwersyteckim.

Profesor nadzw. dr hab. Rafał Stobiecki (Katedra Historii Historiografii) w referacie pt. *Łódź jako ośrodek badań historiograficznych* scharakteryzował łódzkie środowisko historyków historiografii, przedstawiając sylwetki jego twórców, koncepcje badawcze oraz najważniejsze osiągnięcia. Wiele uwagi referent poświęcił postaci i poglądom naukowym Mariana Henryka Serejskiego (1897–1975), twórcy łódzkiego ośrodka badań historiograficznych. Ukazując zasługi i osiągnięcia Serejskiego referent zwrócił również uwagę na kontrowersyjny

aspekt jego biografii naukowej. Sformułowana przez niego w 1948 r. koncepcja historii stała się później dogodnym narzędziem stalinizacji polskiej nauki historycznej. Referent omówił z kolei dokonania następców Serejskiego, m. in. Krystyny Śreniowskiej, Józefa Dutkiewicza, Andrzeja F. Grabskiego i Henryka Michalaka. Podkreślił, że w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych Łódź była czołowym w skali kraju ośrodkiem badań historiograficznych. Jednak wraz z odejściem Serejskiego i Grabskiego znaczenie łódzkiej szkoły historii historiografii zmniejszyło się. Dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych próbę odbudowy ośrodka podjął A. F. Grabski.

Profesor nadzw. dr hab. Jerzy Grobis (Zakład Historii Powszechnej Nowożytnej) zaprezentował referat *Akademickie środowisko historyków powszechnych w Łodzi*. Szczegółowo przedstawił w nim przeobrażenia organizacyjne komórek zajmujących się historią powszechną od chwili powołania Instytutu Historycznego UŁ. Mówca podkreślił, że dla starszej generacji „powszechników” charakterystyczne było łączenie problematyki historii powszechnej i Polski. Zdaniem referenta był to wynik doświadczeń pokolenia, pojmującego zgłębianie dziejów ojczystych w kategorii swego rodzaju obowiązku. Następnie autor przedstawił sylwetki najwybitniejszych łódzkich historyków powszechnych, m. in. Józefa Wolskiego, Haliny Evert-Kappesowej, Józefa Dutkiewicza, Henryka Katza, Zofii Libiszowskiej, Andrzeja F. Grabskiego, Waldemara Michowicza.

Profesor dr hab. Wiesław Puś (Katedra Historii Społeczno-Gospodarczej) wygłosił referat *Natalia Gąsiorowska-Grabowska – twórcza łódzkiego środowiska historyków społeczno-gospodarczych*. N. Gąsiorowska-Grabowska (1881–1964) od wczesnej młodości – jak podkreślił mówca – związana była ideowo z ruchem socjalistycznym. Fascynacja myślą lewicową miała wpływ na jej poglądy jako historyka, zwłaszcza na szczególne zainteresowanie problematyką społeczną i gospodarczą. W okresie międzywojennym wykładała na Wolnej Wszechnicy Polskiej, w tym w jej łódzkim oddziale. W 1945 r. należała do współorganizatorów Uniwersytetu Łódzkiego, później była twórcą Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej. Za najważniejsze osiągnięcie N. Gąsiorowskiej-Grabowskiej mówca uznał stworzenie podwalin badań nad historią społeczno-gospodarczą XIX i XX w. w ośrodku łódzkim i warszawskim. Podkreślił również jej zasługi jako wydawcy źródeł i wychowawcy szeregu wybitnych historyków (m. in. Witold Kula, Ireneusz Ichnatowicz, Władysław L. Karwacki).

Doktor Jarosław Kita (Katedra Historii Społeczno-Gospodarczej) zaprezentował referat *Historia społeczno-gospodarcza w badaniach*

łódzkich historyków. W Instytucie Historycznym UŁ historia społeczno-gospodarcza od początku otrzymała rangę priorytetowego kierunku badań. Choć zainicjowanie badań wiązało się z ówczesnym zapotrzebowaniem politycznym, nie wpłynęło to znacząco na wartość naukową prac – podkreślił referent. Następnie scharakteryzował on najważniejsze obszary i osiągnięcia badawcze. Przez szereg lat dominowała historia przemysłu, rozwoju miast i klasy robotniczej. Powstało szereg prac dotyczących przemysłu włókienniczego, m. in. monografie zakładów oraz studia poświęcone robotnikom, przemianom w ich świadomości itp. Zainteresowania badawcze ulegały stopniowo poszerzeniu. Studiami objęto łódzką burżuazję, społeczność żydowską i niemiecką, kobiety, środowiska wiejskie (początkowo chłopów, ostatnio także ziemiaństwo). Powstały monografie miast i regionów. Podsumowując mówca stwierdził, że wiele prac łódzkich historyków społeczno-gospodarczych wykraczało swym znaczeniem poza obszar regionu, zdobywając duże uznanie polskiego środowiska historycznego.

Profesor nadzw. dr hab. Jan Szymczak (Katedra Historii Polski Średniowiecznej) zaprezentował dzieje Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ (referat pt. *50 lat Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ*). Zasadnicze rozważania autor poprzedził krótkim przypomnieniem historii działającego już od marca 1945 r. Wydziału Humanistycznego UŁ. Następnie scharakteryzował najważniejsze przemiany w strukturach i działalności Wydziału Filozoficzno-Historycznego od chwili powołania w 1952 r. Do przełomowych momentów w dziejach Wydziału zaliczył wydarzenia roku 1968 (znaczący ubytek kadr, zmiany strukturalne), oraz odłączenie się w latach dziewięćdziesiątych kierunków pedagogicznych, które utworzyły nowy Wydział Nauk o Wychowaniu. Autor podkreślił, że przez cały okres istnienia Wydziału historycy stanowią w nim grupę dominującą. Na zakończenie wystąpienia referent omówił aktualną strukturę i przedstawił podstawowe dane statystyczne dotyczące Wydziału.

Po wygłoszeniu referatów odbyła się dyskusja. Głos zabrali m. in. prof. dr hab. Józef Śmiałowski, prof. dr hab. Aleksander Swieżawski, prof. dr hab. Krystyna Śreniowska. Następnie prof. S. Pytlas dokonał zamknięcia konferencji.